

Anotace rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva

Rozsudek ze dne 21. července 2020 ve věci č. 59835/10 – *Adana Tayad proti Turecku*

Senát druhé sekce Soudu dospěl jednomyslně k závěru, že rozpuštěním sdružení podporujícího dodržování lidských práv vězněných osob a jejich rodin došlo k porušení práva na svobodu sdružování zaručeného článkem 11 Úmluvy, když nebylo vnitrostátními orgány prokázáno, že by zásah byl nezbytný v demokratické společnosti.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatelka byla sdružením poskytujícím pomoc a podporu vězňům ve vězeňském zařízení Adana a jejich rodinám s cílem mimo jiné sledovat a přispívat k dodržování lidských práv. V roce 2009 vnitrostátní soudy rozhodly v občanskoprávním řízení o rozpuštění stěžovatelky. Své závěry opřely zejména o dva dosud nepravomocné odsuzující rozsudky soudů v trestních řízeních vedených proti členům výkonného výboru stěžovatelky; první se týkalo porušení předpisů o sdružování, druhé šíření podpory teroristické organizaci, přičemž v tomto řízení byl odsuzující rozsudek později zrušen. Druhé řízení vycházelo z prohlídky prostor stěžovatelky, při které byla zajištěna mimo jiné i fotografie Abdullaha Öcalana, podklady týkající se petic na jeho podporu a výtisky novin podporující kurdskou nezávislost.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 11 ÚMLUVY

Stěžovatelka jednak namítala, že k jejímu rozpuštění došlo ještě před ukončením trestních řízení, vedených proti členům výkonného výboru, jednak odmítala, že by došlo ke spáchání trestné činnosti.

a) Obecné zásady

Již ve věci *Vona proti Maďarsku* (č. 35943/10, rozsudek ze dne 9. července 2013, § 57 a 58) Soud rozlišil mezi politickými uskupeními, jejichž rozpuštění je přípustné pouze v situaci, kdy dochází k ohrožení demokratické společnosti, a ostatními „společenskými“ sdruženími. Rozpuštění politického uskupení vyžaduje kvůli jeho významu pro demokracii nejprísnejší přezkum z hlediska omezení práva na svobodu sdružování. K rozpuštění jiných sdružení lze podobně jako u politických uskupení přistoupit, jsou-li dány dostatečné a přesvědčivé důvody. U těchto sdružení jsou však preventivní opatření ospravedlnitelná i v méně závažnějších situacích. Je tomu tak proto, že možnosti vlivu těchto sdružení v národním měřítku jsou menší. Rozlišování mezi politickými a ostatními sdruženími přesto musí být prováděno s dostatečnou pružností.

b) Použití těchto zásad na okolnosti projednávané věci

Soud seznal, že obvinění vznesená proti několika členům a představitelům výkonného výboru stěžovatelky byla závažná. V takové situaci by v zásadě nemělo být dotčeným orgánům bráněno ve snaze prokázat, že se sdružení podílelo na protiprávních činnostech, jsou-li respektována příslušná pravidla soudního řízení a za poskytnutí záruk spravedlivého procesu. Rozhodnutí o rozpuštění sdružení by však občanskoprávní soudy měly přijmout na základě provedení vlastního nezávislého posouzení, které nebude bez dalšího přejímat závěry, ke kterým dospěly soudy v trestním řízení vedeném proti jednotlivým členům. Uvedené platí tím spíše, pokud rozhodnutí trestních soudů nejsou prozatím konečná.

Následně Soud připomněl, že rozpuštění sdružení představuje mimořádně závažné opatření (viz např. *Vona proti Maďarsku*, cit. výše, § 58; *Les Authentiks a Supras Auteuil 91 proti Francii*, č. 4696/11 a 4703/11, rozsudek ze dne 27. října 2016, § 80), které má podstatné důsledky pro jeho členy, a lze jej proto připustit jen za velmi vážných okolností (viz *mutatis mutandis Association Rhino a ostatní proti*

Švýcarsku, č. 48848/07, rozsudek ze dne 11. října 2011, § 62 a tam uvedené odkazy). Z tohoto důvodu článek 11 Úmluvy klade na státy vysoké požadavky při odůvodnění takového opatření.

Soud shledal, že některé ze skutečností, o které se opíraly vnitrostátní soudy, například pověšené fotografie v soukromých prostorách nepřístupných veřejnosti, podpisové archy související s peticí, jejíž obsah nebyl popsán v odůvodnění rozhodnutí vnitrostátních soudů, ani zaslání petice uznávaným lidskoprávním orgánům nemohou samy o sobě představovat podněcování k terorismu. Jediné jednání, které by snad bylo možné považovat za formu propagace, představovalo šíření výtisků novin. Rozhodnutí vnitrostátních soudů však nijak neupřesňují, jak byly noviny šířeny, ani s přihlédnutím k judikatuře Soudu přesvědčivě nevysvětlují, v jaké míře jejich obsah naplňoval podněcování k terorismu.

V každém případě však dle Soudu vnitrostátní soudy nesplnily povinnost uvést přesvědčivé a dostatečně závažné důvody odůvodňující rozpuštění, které mohlo mít za následek odrazující účinek na stěžovatelku, její členy, jakož i v širším rozsahu na sdružení zabývající se podporou lidských práv.

I za předpokladu, že by vznesená obvinění byla prokázána, však vnitrostátní soudy neuvážily, zda nebylo možné přijmout jiná, méně přísná opatření, jako je uložení pokuty či dočasné pozastavení činnosti stěžovatelky po určitou dobu. Vláda dostatečně nezdůvodnila, proč rozpuštění stěžovatelky, tj. opatření zasahující do samotné podstaty svobody sdružování, bylo jedinou možností, jak dosáhnout cíle zamýšleného vnitrostátními orgány (viz *mutatis mutandis Association Rhino a ostatní proti Švýcarsku*, cit. výše, § 65).

Ve shrnutí tak dle Soudu vnitrostátní orgány tím, že neprokázaly existenci závažných důvodů, které by odůvodňovaly napadené opatření, neunesly v tomto ohledu důkazní břemeno, které je na ně v této souvislosti kladeno. Nebylo tedy prokázáno, že by zásah byl nezbytný v demokratické společnosti.

Soud proto konstatoval porušení článku 11 Úmluvy.